

TAHSİLAT ve ÖDEMELERİN TEVSİKİ UYGULAMASINDA SON DÜZENLEMELER ve ÖZELLİKLİ DURUMLAR

LATEST DEVELOPMENTS IN THE SUBSTANTIATION OF
COLLECTION AND PAYMENT AND SPECIAL ISSUES

Ender ÖZDEMİR*

ÖZ

Bilindiği üzere; 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 257'nci maddesinin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden mali idare tarafından kayıt dışılığı önlemek amacı doğrultusunda tahsilat ve ödemelerin tevsik edilmesine yönelik olarak günümüze kadar 320, 323, 324 ve 332 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde ve 2003/1 sayılı VUK sirküleriyle çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak, 24.12.2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 459 sıra no.lu VUK Genel Tebliği ile 31.12.2015 tarihinde kadar 8.000 TL olarak uygulanan tahsilat ve ödemelerinin tevsik sınırı 01.01.2016 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ile 7.000 TL olarak belirlenmiş ve uygulamada tereddüt edilen konulara yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Bu makalemizde; öncelikle tahsilat ve ödemelerin tevsikine yönelik olarak yapılan son tebliğ düzenlemesine yer verilecek, önceki düzenlemeler

ABSTRACT

As is known, by virtue of Reiterated Article 257 of Tax Procedure Law, Ministry of Finance has the authority to regulate money transactions by obliging them to be made through financial entities such as banks. The Ministry has produced Tax Procedure Law General Communiqués no. 320, 323, 324 and 332, and TPL Circular no. 2003/1, in order to prevent informal economy. Recently, the Ministry decreased the amount of money need to be transferred through banks from 8.000 TL to 7.000 TL, effective as of 1 January 2016, according to TPL General Communiqué no. 459, gazetted on 24 December 2015, and also the administration and shed light to the practice thereby minimising hesitations. This article deals with the latest regulation on payment and collections concluded by taxpayers, with a reference to the previous regulation, and

* Vergi Müfettiş Yardımcısı

okuyucuya hatırlatılacak ve son olarak da uygulamada karşılaşılan bazı özel durumlar da mali idare tarafından verilen özeldeler bağlamında irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tevsik, Ödeme, Tahsilat, Aracı Finansal Kurum, Özel Usulsüzlük Cezası

interprets some tax ruling decisions made by the tax administration on this issue.

Keywords: Substantiation, payment, collection, financial intermediary, special infraction fine

1- GİRİŞ

213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 257'nci maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendinde Maliye Bakanlığına mükelleflere muameleleri ile ilgili tahsilat ve ödemelerini bankalar, benzeri finans kurumları veya posta idarelerince düzenlenen belgelerle tevsik etmeleri zorunluluğunu getirme ve bu zorunluluğun kapsamını ve uygulamaya ilişkin usul ve esaslarını belirleme yetkisi verilmiştir.

Mali idare tarafından; belirli tutarı aşan tahsilat ve ödemelerinde tevsik uygulamasına yönelik bahsedildiği gibi 320¹, 323², 324³ ve 332⁴ sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde ve 2003/1 sayılı VUK ile bir dizi düzenleme yapılmıştır.

Son olarak, 24.12.2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 459 sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile 31.12.2015 tarihinde kadar 8.000 TL olarak uygulanan tahsilat ve ödemelerinin tevsik sınırı 01.01.2016 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ile **7.000 TL** olarak belirlenmiş ve ceza uygulamasında tereddüt edilen özellikle aynı günde aynı kişi veya kurumlara yapılan tahsilat ve ödemeler ile kısım kısım yapılan tahsilat ve ödemelerde tevsik zorunluluğuna yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

459 sıra no.lu VUK Genel Tebliği ile yapılan bir önemli değişiklikle; daha önce 320 sıra no.lu VUK Genel Tebliği'nde "**ticari işlemleri ile nihai tüketicilerden mal veya hizmet bedeli**" olarak belirtilen tevsik zorunluluğunun kapsamının herhangi bir ayırım yapılmaksızın, tevsik zorunluluğu kapsamında olanlar tarafından 7.000 TL'yi aşan tutardaki **her türlü tahsilat ve ödemeler** olarak tespit edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2- TEVSİK ZORUNLULUĞU UYGULAMASI

2.1- Tevsik Zorunluluğuna İlişkin Tanımlar

213 sayılı Vergi Usul Kanununda tevsik, tevsik etme vb. kavramların doğrudan bir tanımı yapılmamıştır. Tevsik ve tevsik etme kavramlarını sırasıyla, belge ve belgelendirme olarak tarif edebiliriz. Öte yandan, yine ödeme-tahsilat, aracı finansal kurum gibi kavramlarda VUK'da yer almayıp; mali idare tarafından genel tebliğlerde açıklanmıştır. Söz konusu kavramlar 459 sıra No.lu VUK Genel Tebliğinde aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

a) Aracı finansal kurum: Bu Tebliğ uygulaması bakımından tahsilat ve ödemelere aracılık eden 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununda tanımlanan bankayı, 29/6/2013 tarihli

¹ 04.07.2003 tarih ve 25158 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

² 01.08.2003 tarih ve 25186 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³ 28.10.2003 tarih ve 25273 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴ 27.04.2004 tarih ve 25445 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

ve 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun kapsamında yetkilendirilmiş ödeme kuruluşlarını ve 9/5/2013 tarihli ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanununa göre kurulan Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketini,

- b) Ödeme:** Nakit ve her an kullanıma hazır banka varlığından oluşan ödeme mevcudundaki azalışı,
c) Tahsilat: Nakit ve her an kullanıma hazır banka varlığından oluşan ödeme mevcudundaki artışı,

Görüldüğü üzere; tevsik uygulaması kapsamında tahsilat ve ödeme kavramları sadece mal/hizmet satın alma-satma ile sınırlandırılmamış geniş anlamda kullanılarak, nakit ve banka varlıkları ile ilişkilendirilerek **her türlü tahsilat ve ödemelerin** tevsik kapsamında alınması hedeflenmiştir.

2.2- Tevsik Zorunluluğunun Kapsamı, Tutarı ve Başlangıcı

459 sıra no.lu VUK Genel Tebliği ile tevsik kapsamında olanlar aşağıdaki belirtilmiş ve bunların haricindekileri tevsik kapsamında olmayanlar olarak tanımlanmıştır. Buna göre, tevsik zorunluluğu kapsamında olanlar aşağıdaki gibidir.

- Vergi Usul Kanununun 232 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamında fatura almak zorunda olan birinci ve ikinci sınıf tüccarları,
- Serbest meslek erbabını,
- Kazançları basit usulde tespit olunan tüccarları,
- Defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçileri,
- Vergiden muaf esnafı,

Tevsik zorunluluğu kapsamında olanların, kendi aralarında ve tevsik zorunluluğu kapsamında olmayanlarla yapacakları, **7.000 TL'yi (01.01.2016 tarihinden geçerli olmak üzere)** aşan tutardaki **her türlü tahsilat ve ödemelerini** aracı finansal kurumlar kanalıyla yapmaları ve bu tahsilat ve ödemeleri söz konusu kurumlarca düzenlenen belgeler ile tevsik etmeleri zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Bu kapsamda örneğin;

- Her türlü mal teslimi veya hizmet ifasına ilişkin tahsilat ve ödemelerin,
- Avans, depozito, pey akçesi gibi suretlerle yapılacak tahsilat ve ödemelerin,
- İşletmelerin kendi ortakları ve/veya diğer gerçek ve tüzel kişilerle yaptığı her türlü tahsilat ve ödemelerin belirlenen haddi aşması durumunda,

aracı finansal kurumlar kanalıyla yapılması ve bu işlemlerin söz konusu kurumlarca düzenlenen belgeler ile tevsik edilmesi zorunlu olduğu açıklanmıştır.

2.3- Tevsik Zorunluluğu Kapsamında Olmayan Tahsilat ve Ödemeler

459 sıra no.lu VUK Genel Tebliğinin 4.2.bölümünde daha önce 320 ve 323 seri No.lu VUK Genel Tebliği ile belirlenen tevsik zorunluluğu kapsamında olmayan tahsilat ve ödemeler tek başlıkta toplanmıştır.

Buna göre;

- a) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda yer alan merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile bunlara ait döner sermaye işletmelerinin işlemlerine konu tahsilat ve ödemelerin,
- b) 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda tanımlanan sermaye piyasası aracı kurumlarında yapılan işlemlere konu tahsilat ve ödemelerin,

- c) 11/8/1989 tarihli ve 20249 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 89/14391 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Kararda tanımlanan yetkili döviz müesseselerinin yapacakları döviz alım satım işlemlerine ilişkin tahsilat ve ödemelerin,
- ç) Tapu sicil müdürlüklerinde gerçekleştirilen işlemler karşılığında yapılan tahsilat ve ödemelerin,
- d) Noterlerde gerçekleştirilen işlemler karşılığında yapılan tahsilat ve ödemelerin,
- e) 5018 sayılı Kanunda yer alan merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler ile bunların teşkil ettikleri birlikler, kanunla kurulan diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan ve işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşlar veya bunlara ait veya tabi diğer müesseseler tarafından yapılan ihale işlemlerine ilişkin yatırılması gereken teminat tutarlarına ilişkin tahsilat ve ödemelerin aracı finansal kurumlar kanalıyla yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.

Dolayısıyla; daire satışlarında tapu idarelerinde yapılan işlemlerin⁵, Hazine Müsteşarlığı’ndan aldığı yetki ile kıymetli maden aracı kuruluşlarının yapacağı alım-satım işlemleri⁶, noterlerde yapılan işlemlere konu ödeme ve tahsilatların⁷ aracı finansal kurumlar kanalıyla yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.

2.4- Tahsilat ve Ödemelerin Yapılacağı Aracı Kurumlar

Tevsik zorunluluğu kapsamında olanların 7.000 TL’yi aşan tutardaki her türlü tahsilat ve ödemelere aracılık aracı finansal kurumlar 459 sıra No.lu VUK Genel Tebliği’nde

- 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununda tanımlanan bankayı,
 - 29/6/2013 tarihli ve 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun kapsamında yetkilendirilmiş ödeme kuruluşlarını,
 - 9/5/2013 tarihli ve 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanununa göre kurulan Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketini,
- İfade ettiği belirtilmiştir.

459 sıra No.lu VUK Genel Tebliği’nde aracı finansal kurumlar kanalıyla yapılan tahsilat ve ödemelerin bu kurumlarca mevzuatlarına göre düzenlenen belgelerle (dekont, hesap bildirim cetveli, alındı vb.) tevsiki zorunlu olduğu belirtilmiştir.

⁵ Mersin VDB tarafından verilen 15.07.2011 tarih ve 720-5-30 sayılı özelge, “Buna göre, tapu idarelerinde yapılan işlemlere konu ödeme ve tahsilatların belirtilen kurumlar aracı kılınarak yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.”<http://www.gib.gov.tr/node/100334>, Erişim Tarihi: 30 Aralık 2015

⁶ Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından verilen 07.03.2015 tarih ve 46-5940 sayılı özelge, “efektif döviz alım satımı işlemlerine yetkili kılınmanız nedeniyle yetkili müessese olarak kabul edilmeniz mümkün olup bu işlemlerinizi için 323 sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde yer alan tevsik zorunluluğu olmayan ödeme ve tahsilat yapabilecek kurum ve kuruluşlar arasında değerlendirilmeniz mümkün bulunmaktadır.”<http://www.gib.gov.tr/node/97901>, Erişim Tarihi: 30 Aralık 2015

⁷ İstanbul VDB tarafından verilen 15.07.2011 tarih ve 01-985 sayılı özelge “Buna göre; 8.000 TL üzerinde olup noter kanalı ile yapılan araç satışlarına ilişkin tahsilâtlarınızın banka, benzeri finans kurumları veya posta idarelerince düzenlenen belgelerle tevsik etme zorunluluğunuz bulunmamaktadır.”,<http://www.gib.gov.tr/node/101189>, Erişim Tarihi: 30 Aralık 2015

2.5- Tevsik Zorunluluğuna Uyulmaması Halinde Uygulanacak Yaptırım

459 sıra no.lu VUK Genel Tebliği'nin **"5.Ceza Uygulaması"** başlıklı bölümünde *"Tahsilat ve ödemelerin aracı finansal kurumlar kanalıyla yapılması zorunluluğuna uyulmaması durumunda ilgililere Vergi Usul Kanununda yer alan cezalar tatbik edilir."* açıklamasına yer verilmiştir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 355. maddesinde *"Tahsilat ve ödemelerini banka, benzeri finans kurumları veya posta idarelerince düzenlenen belgelerle tevsik etme zorunluluğuna uymayan mükelleflerden her birine, her bir işlem için bu maddeye göre uygulanan cezalardan az olmamak üzere işleme konu tutarın % 5'i nispetinde özel usulsüzlük cezası kesilir. Bu şekilde ceza kesilen mükellefler hakkında üçüncü fıkra hükmü uygulanmaz. Ancak, bu fıkra uyarınca bir takvim yılı içinde kesilecek özel usulsüzlük cezasının toplamı (460 sıra no.lu V.U.K.Genel Tebliği ile değişen miktar) (01.01.2016 tarihinden geçerli olmak üzere) 1.100.000.-TL'yi geçemez."* hükmü yer almaktadır.

Dolayısıyla; 01.01.2016 itibaren 7.000.-TL'yi aşan tahsilat ve ödemelerini aracı finans kurumları ile yapma zorunluluğuna uymayanlara işleme konu tutarın % 5'i tutarında özel usulsüzlük cezası kesilecektir. Ancak, bu şekilde hesaplanacak ceza tutarı, 460 sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile belirlendiği üzere; 01.01.2016 tarihinden itibaren birinci sınıf tüccarlar ile serbest meslek erbabı için 1.370,00 TL, ikinci sınıf tüccarlar, defter tutan çiftçiler ile kazancı basit usulde tespit edilenler için 690,00 TL ve bunlar dışında kalan için de 340,00 TL'den az olmayacaktır.

Öte yandan; ceza uygulamasında dikkat edilecek bir diğer hususta, cezanın mükelleflerden her birine ayrı ayrı kesilecek olmasıdır.

3- TEVSİK ZORUNLULUĞU UYGULAMASINDA ÖZELLİKLİ DURUMLAR

3.1- Tevsik Zorunluluğu Kapsamındaki İşlemin Parçalara Ayrılması

320 sıra No.lu VUK Genel Tebliğinde tevsik zorunluluğu uygulamasında aynı günde aynı kişi veya kurumlarla yapılan işlemler tek bir ödeme veya tahsilat kabul edileceği, bu ödeme ve tahsilat işlemleri limiti aştığı halde kaçınmak amacıyla parçalara ayrılamayacağı belirtilmiştir.

Konuya ilişkin, 459 sıra No.lu VUK Genel Tebliğinde yapılan açıklamalar aşağıdaki gibidir.

a) Aynı Günde Aynı Kişi veya Kurumlarla Yapılan İşlemler

Aynı günde aynı kişi veya kurumlarla yapılan işlemlerin toplam tutarının 7.000.-TL'yi aşması durumunda, işlemlerin her biri işlem bazında belirlenen haddin altında kalsa bile, aştığı işlemten itibaren işleme konu tahsilat ve ödemelerin de aracı finansal kurumlar aracılığıyla yapılması zorunludur.

Örnek: *Tevsik zorunluluğu kapsamında olan (A) A.Ş. aynı gün içerisinde (B) Ltd. Şti.'nden sırasıyla 1.000 TL, 3.000 TL, 3.500 TL ve 500 TL tutarında ayrı ayrı mal alımları gerçekleştirmiştir. Tevsik zorunluluğu kapsamında olan (A) A.Ş.'nin (B) Ltd. Şti.'nden aynı günde yaptığı mal alımları toplamı 3.500 TL'lik alımla 7.000 TL'lik haddi aştığından, son iki işleme ait tahsilat ve ödemelerin tevsik zorunluluğu kapsamında aracı finansal kurumlar kanalıyla yapılması gerekmektedir.*

Söz konusu tahsilat ve ödemelerde tevsik zorunluluğuna uyulmaması durumunda (A) A.Ş. ile (B) Ltd. Şti.'ne ayrı ayrı ceza uygulanacaktır.

b) Kısım Kısım Yapılan Tahsilat ve Ödemeler

Tahsilat ve ödemeye konu işlem tutarının 7.000.-TL'yi aşması halinde, bedelin farklı tarihlerde kısım kısım ödenmesinde işlemin toplam tutarı dikkate alınacak ve her bir tahsilat ve ödeme, tevsik zorunluluğu kapsamında aracı finansal kurumlar kanalıyla gerçekleştirilecektir.

Örnek: Serbest meslek erbabı (C), (D) A.Ş.'ye bir yıl süreyle vereceği hizmet karşılığında 12.000 TL alacaktır. Aralarındaki anlaşma gereği (D) A.Ş. hizmet bedelini 1.000 TL'lik taksitler halinde ödeyecektir. Bu durumda serbest meslek makbuzunun, taksitlerin ödendiği tarihlerde 1.000.-TL üzerinden düzenlenmesi tevsik zorunluluğunu ortadan kaldırmayacak, sözleşmenin toplam tutarı belirlenen haddi aştığından kısım kısım yapılan her bir tahsilat ve ödeme de aracı finansal kurumlar kanalıyla tevsik edilecektir.

Söz konusu tahsilat ve ödemelerde tevsik zorunluluğuna uyulmaması durumunda serbest meslek erbabı (C) ile (D) A.Ş.'ye ayrı ayrı ceza uygulanacaktır.

Burada bir diğer hususta, 459 sıra No.lu VUK Genel Tebliğinin "4.1.2. Kısım Kısım Yapılan Tahsilat ve Ödemeler" başlıklı bölümünde yapılan açıklamaların "**farklı günlerde aynı kişi veya kurumlarla yapılan işlemler**" ile karıştırılmaması gerektiğidir.

Konuyu bir örnek ile izah edecek olursak;

Örnek: (A) Ltd.Şti'nin, 12.01.2016 tarihinde (B) A.Ş.'den KDV dâhil 7.000,00 TL tutarında ticari mal satın aldığını ve bedelini de aynı gün içerisinde elden nakit ödediğini varsayalım. (A) Ltd.Şti'nin 15.01.2016 tarihinde (B) A.Ş.'den 5.000 TL tutarında başka bir işlem yapması halinde işlem bedelinin (7.000,00+5.000=12.000) 7.000,00 TL'yi aşacaktır. Bu durumda 15.01.2016 tarihinde gerçekleştirilen 5.000.-TL tutarındaki işlem için tevsik zorunluluğu kapsamına girmeyecektir.

Zira tebliğde yapılan açıklama ve örnekten de anlaşılacağı üzere; tahsilat ve ödemeye konu işleme ilişkin taraflar arasında önceden bir anlaşma bulunmakta ve işlem tutarının da 7.000 TL'yi aştığı önceden bilinmektedir. Dolayısıyla, aynı kişi veya kurumlar ile farklı günlerde yapılan ve günlük olarak 7.000 TL sınırını aşmayan (*farklı günlerde yapılan işlem tutarı 7.000 TL sınırını aşsa dahi*) ödeme ve tahsilatlarda tevsik zorunluluğu bulunmamaktadır.

3.2- Tevsik Zorunluluğu Kapsamındaki İşlemin Vadeli Olması

Tevsik zorunluluğu kapsamındaki işlemin vadeli olmasının herhangi bir önemi bulunmamakta, işlem bedelinin 7.000 TL'yi aşması halinde ödeme ve tahsilatların aracı finansal kurumlar vasıtası ile yapılarak tevsik edilmesi zorunludur.

Mali idare tarafından konuya ilişkin verilen aşağıdaki özelge⁹ ile de bu husus vurgulanmıştır.

324 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde;

"A) *Vadeli Satışlarda: Söz konusu tebliğlerle mükelleflerin ticari işlemleri ile nihai tüketicilerden mal veya hizmet bedeli olarak yapılacak tahsilat ve ödemelerin tevsik zorunluluğunda olduğu belirtilmiştir.*

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, tevsik kapsamında olan mal ve hizmet bedelinin 10.000.000.000 Türk Lirasını (332 seri nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile 8.000,00 TL) aşması yeterli olacaktır. Bir başka ifadeyle faturada gösterilen meblağın tevsik kapsamındaki tutarı aşması yeterlidir. Bu bedelin farklı tarihlerde ödenmesinde her bir ödemenin tahsilat ve ödemenin yapılacağı kurumlardan geçirilmesi gerekecektir.

Örnek: Mükellef A, 30.000.000.000 Türk Lirası bedelindeki bir malını satmış ve bunun faturasını düzenlemiştir. Ancak malın bedeli 5 taksit halinde ödenecektir. Fatura bedeli belirlenen limiti aştı-

⁹ 07.06.2011 tarih ve B.07.4.DEF.0.15.10.00-001-7 sayılı Bursa Defterdarlığı tarafından verilen özelge, <http://www.gib.gov.tr/node/91142>, Erişim: 30 Aralık 2015

ğından taksit tutarları banka, özel finans kurumları ve PTT aracılığıyla ödenecektir.” açıklamasına yer verilmiştir.

Yukarıda yer alan açıklamalar doğrultusunda, tutarı 8000 Türk Lirasını aşan tahsilat ve ödemelerin taksitler halinde gerçekleştirilmesi halinde her bir taksit tutarı anılan sınırın altında kalsa dahi söz konusu taksit ödemesinin banka, özel finans kurumları veya PTT tarafından düzenlenen belgelerle tevsik edilmesi gerekmektedir.”

3.3- Tahsilat ve Ödemelerde Cari Hesapların Kullanılması

Tevsik zorunluluğu kapsamında olanların gerek ticari ilişkide bulunduğu firmalarla olan borç ve alacaklarının gerekse işletmenin kendi ortakları arasındaki işlemlerin cari hesap üzerinden takip edilmesi ve cari hesaba mahsuben bir ödeme ve tahsilat yapılması halinde⁹ işlem bedelin 7.000 TL'yi aşması tevsik zorunluluğu için yeterlidir.

Ancak; tevsik zorunluluğu kapsamında olanların, cari hesaplarını karşılıklı olarak mahsup yoluyla kapatması durumunda nakit bir hareketi olmadığından, mahsup yoluyla kapatılan tutarların aracı finansal kurumlar tarafından düzenlenen belgelerle tevsik edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.¹⁰

3.4- Tahsilat ve Ödemelerde Alacak Temlik İşlemi

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 183. maddesinde; alacağın temlik alacaklı ile üçüncü kişi arasında karşılıklı iradelerin uyuşması ile tek tarafa kazandırıcı, ivazlı ya da ivazsız yapılabilen, şekle bağlı, genel olarak borçlunun rızasının aranmadığı (*istisnai durumlar hariç, kanun, sözleşme, işin niteliği vb*) bir tasarruf işlemi olarak tanımlanmış ve 184. maddesi “*Alacağın devrinin geçerliliği, yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlıdır.*” hükmü ile alacağın temlik şekil şartları açıklanmıştır.

Borçlar kanun açısından sadece yazılı şekle tabi kılınmıştır. Ancak, vergi mevzuatı açısından alacağın temlik suretiyle ödendiği veya tahsil edildiğinin tevsiki açısından sadece yazılı olarak düzenlenen belge ile ispatı mümkün olmayacaktır. Zira taraflar arasında tevsik zorunluluğuna uyulmaksızın yapılan bir ödemenin her daim hazırlanacak yazı ile ispatı öne sürülebilecektir.

Kanaatimizce, tahsilat ve ödemelerinde tevsik zorunluluğu bulunan bir işlemde, tahsilat ve ödemenin tevsik edilmesinde alacak temlik sözleşmesinin tevsik edici olarak kullanılabilmesi için, sözleşmenin delil niteliğini ve ispat kuvvetini artırması açısından **noter marifetiyle tanzim ve tasdik edilmiş** olmalıdır. Mali idarenin konuya yaklaşımı da bu yöndedir. Konuya ilişkin olarak İstanbul Defterdarlığı Usul Gelir Müdürlüğü tarafından verilen 10.03.2004 tarihli ve B.07.4.DEF.0.34.20/VUK-Mük.257 sayılı özelge de bu doğrultudadır.

⁹ Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 20.10.2011 tarih ve 2010-334 sayılı özelge, “otel işletmeciliği faaliyetinde bulunduğunuz, ticari ilişkide bulunduğunuz firmalarla olan borç ve alacaklarınızı cari hesap üzerinden takip ettiğiniz, bu cari hesaplara istinaden yapacağınız tahsilat ve ödemelerde tevsik zorunluluğu ile ilgili olarak özelge talep ettiğiniz anlaşılmıştır. Buna göre, 8.000 Türk Lirası tutarını aşan mal ve hizmet teslimlerine ilişkin ödemelerin, ödemeler kısmı kısmı yapılsa dahi mezkûr Tebliğlerde sayılan aracı kurumlar vasıtasıyla yapılması gerekmektedir.” <http://www.gib.gov.tr/node/90400>; Erişim Tarihi: 30 Aralık 2015

¹⁰ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 05.04.2011 tarih ve 01-239 sayılı özelge, “mahsup işlemi kiracı ile satıcı firma arasında daha önce gerçekleşmiş nakit hareketlerine dayalı olduğundan, hesapların karşılıklı olarak mahsup yoluyla kapatıldığı durumda finansal bir hareketten bahsedilemeyeceğinden, mahsup yoluyla kapatılan tutarların banka veya özel finans kurumları ile posta idaresince düzenlenen belgelerle tevsiki de zaten mümkün bulunmamaktadır.” <http://www.gib.gov.tr/node/96261>; Erişim Tarihi: 30 Aralık 2015

Söz konusu özelge aşağıdaki gibidir.

"

*Bu durumda, yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde şirketinizce 10.000.000.000.-Türk Lirasını aşan bir alacağınızın Borçlar Kanununun 162'nci maddesine göre düzenlenen temlik sözleşmesi ile bir başkasına devir edilmesi halinde **söz konusu temlik sözleşmesinin noterde düzenlenmesi koşulu** ile yapılacak borç ödemesinin banka, özel finans kurumu veya PTT aracı kılınmadan tevsik edilmesi mümkün bulunmaktadır."*

3.5- Tahsilat ve Ödemelerin Avans Mahiyetinde Yapılması

Belirli bir malın teslimini veya belirli bir hizmetin yerine getirilmesini isteme hakkını temsil eden ve emtianın/hizmetin toplam bedelinden mahsup edilen avans ödemelerinin 7.000 TL'yi aşması halinde de aracı finansal kurumlar vasıtasıyla tevsik edilmesi gerekmektedir.

Konuya ilişkin olarak Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 15.09.2011 tarihli ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32Mük257-8044-729 sayılı özelge de bu yöndedir.

Söz konusu özelge aşağıdaki gibidir.

"Buna göre, belirli bir malın teslimini veya belirli bir hizmetin yerine getirilmesini isteme hakkını temsil eden ve emtianın/hizmetin toplam bedelinden mahsup edilen avans ödemelerinin 8.000-TL'yi aşması halinde 320 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ kapsamında banka veya özel finans kurumları ile posta idaresi aracı kılınarak tevsik edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, hakediş tutarının 8.000-TL'yi aşması durumunda, bu hakediş bedeline mahsup edilmek üzere ödenen avansların da bankalar, katılım bankaları veya posta idareleri aracı kılınarak ödenmesi gerekmektedir. "

3.6- Tahsilat ve Ödemelerde Çek ve Senetlerin Kullanımı

323 sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nde de; aracı finansal kurumlar aracı kılınmak suretiyle; havale, çek, kredi kartı ve **bu kurumlar aracılığıyla tahsil edilen senetler** gibi bankacılık araçları kullanılarak yapılan ödemeler ve tahsilatlar karşılığında dekont veya hesap bildirim cetvelleri düzenlendiğinden tevsik edilmiş sayılacaktır.

Tahsilat ve ödeme işlemlerinde ciro veya beyaz cirolu çeklerin kullanılmasına ilişkin açıklamalar 12.08.2003 tarih ve 2003/1 No.lu VUK Sirküleri ile yapılmıştır. Dolayısıyla, 7.000 TL'yi aşan tahsilat ve ödemelerde çeki tevsik edilmesi mümkündür. Söz konusu açıklamalar aşağıdaki gibidir.

"2. Tahsilat ve ödemelerde ciro ve beyaz cirolu çeklerin kullanımı

Banka sistemi içinde kaldığı müddetçe bir mal veya hizmet bedelinin müşterinin kendi çeki ya da ciro ettiği bir çek ya da beyaz ciro ile teslim ettiği bir çek ile ödenmesi imkândâhilindedir. Çekin tam ciro ve beyaz ciro ile devri mümkün bulunmaktadır.

Sattıkları mal veya hizmet bedellerini müşterilerinden aldıkları çeklerle tahsil eden ve ödemelerini de yine bu çeklerle yapan mükelleflerin çeklerini ciro etmelerinde uymaları gereken hususlar aşağıda açıklanmıştır.

Mal veya hizmet karşılığı alınan çekin tam ciro yapılması halinde çekin arkasında isim, unvan, vergi kimlik numarası ve adresinin yazılması yeterli olacaktır. Hamiline düzenlenen çekde aynı şekilde ciro edilebilecektir.

Mal veya hizmet bedellerini beyaz ciro ile tahsil edenler, bu çekleri için “çek alım bordrosu” düzenlemelidirler. Bu bordroda çeki düzenleyen yada çeki devredenin adı, soyadı, vergi kimlik numarası ile imza ve kaşesinin bulunması gerekmektedir.

Öte yandan, 82 seri nolu Katma Değer Vergisi Genel Tebliği’nde açıklandığı üzere çekle yapılan ödemelerde müteselsil sorumluluk uygulamasına muhatap tutulmamak bakımından çekin tam ciro ile devri gerektiği tabiidir.

Çek alım bordrosu düzenledikten sonra bu çekler, satın alınan mal ve hizmet bedelleri karşılığı beyaz ciro ile verildiğinde “çek teslim bordrosu” düzenlenecektir. Bu bordrolarda da kendisine ciro yapılan satıcının veya yetkilisinin adı, soyadı vergi kimlik numarası ile imza ve kaşesinin bulunmasına zorunludur.

Çek alım veya teslim bordrosunda birden fazla çekin bulunması halinde çeki keşide veya son ciro edenlerin isim ve unvanları ile çek tutarları bordroya ayrı ayrı yazılmalıdır.”

3.7- Müstahsil Makbuzu ile Gerçekleştirilen İşlemlerde Tevsik Zorunluluğu

459 sıra No.lu VUK Genel Tebliği öncesinde; tevsik zorunluluğu kapsamında olan kişi/kurumların defter tutmak zorunda olmayan çiftçilerden aldıkları zirai mahsullerin ve hayvansal ürünlerin ödemelerinin 8.000 TL’nin üzerinde olması halinde banka veya diğer kurumlar aracılığıyla tevsik edilmesinin gerekip gerekmediği hususunda tereddütler yaşanmakta idi.

Mali idare; vermiş olduğu özelgeler¹¹ de 320, 323, 324, 332 ve 337 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde yapılan düzenlemeler atıfta bulunarak, zirai mahsul ve hayvansal ürün alımlarının 8.000 TL’nin üzerinde bulunması halinde, ödemenin, anılan tebliğlerde belirtilen kurumlar aracı kılınarak yapılması gerektiği şeklinde görüşünü belirtmekteydi.

Buna karşılık işleme taraf olan mükellefler, defter tutmak zorunda olmayan çiftçilerin nihai tüketici olarak değerlendirilemeyeceği, ayrıca defter tutmak zorunda olmayan çiftçilerin tevsik zorunluluğu kapsamında olanlar arasında da sayılmadığı gerekçeleri ile çiftçilerden müstahsil karşılığı alınan ürün bedellerinin tevsik zorunluluğuna uyulmadığı gerekçesi ile uygulanan özel usulsüzlük cezalarını itilaf konusu edilmekteydi.

Ancak, 459 sıra No.lu Genel Tebliğ ile nihai tüketici ve yabancı kişi olması vb. belirlemeler terk edilmiş, tevsik zorunluluğu kapsamında olanların, kendi aralarında ve tevsik zorunluluğu kapsamında olmayanlarla yapacakları, **7.000 TL’yi (01.01.2016 tarihinden geçerli olmak üzere)** aşan tutardaki **her türlü tahsilat ve ödemelerini** aracı finansal kurumlar kanalıyla gerçekleştirilerek tevsik edilmesi gerektiği belirtilerek tartışmalar nihayet erdirilmiştir.

Dolayısıyla; 01.01.2016 tarihinden itibaren tevsik zorunluluğu kapsamında olan kişi/kurumların defter tutmak zorunda olmayan çiftçilerden aldıkları zirai mahsullerin ve hayvansal ürünlerin ödemelerinin 7.000 TL’nin üzerinde olması halinde aracı finansal kurumlar vasıtasıyla gerçekleştirerek tevsik edilmesi gerekmektedir.

¹¹ Amasya Defterdarlığı tarafından verilen, 10.02.2011 tarihli özelge, “Söz konusu tebliğlerde sayılan mükelleflerin defter tutmak zorunda olmayan çiftçilerle yapacakları ticari işlemlerde tahsilat ve ödemelerini tevsik zorunluluğu kapsamında yerine getirmeleri gerekmektedir. Buna göre, zirai mahsul ve hayvansal ürün alımlarının 8.000 TL’nin üzerinde bulunması halinde, ödemenin, anılan tebliğlerde belirtilen kurumlar aracı kılınarak yapılması gerekmektedir.”<http://www.gib.gov.tr/node/91928>, Erişim Tarihi: 31 Aralık 2015

4- SONUÇ

Gelişmekte olan ülkelerin vergi sisteminde karşılaşılan sorunlar arasında kayıt dışılık önemli bir hususu teşkil etmekte ve mali idareler tarafından da bir dizi önlem hayata geçirilmektedir. Maliye Bakanlığı tarafından ticari işlemler ve finansal hareketlerin taraflarının izlenmesi ve vergiyi doğuran olayların mali kurumların kayıt ve belgeleri yardımıyla tespit edilmesi amacıyla, tahsilat ve ödemelerin tevsik edilmesine yönelik 320, 323, 324 ve 332 Sıra ve son olarak da 459 sıra no.lu VUK Genel Tebliği yayımlanmıştır.

459 sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile tevsik zorunluluğunu sınırı 8.000 TL'den **7.000 TL'ye (01.01.2016 tarihinden geçerli olmak üzere)** düşürülmüş, önceki düzenlemeler aksine nihai tüketici ve ticari işlem bazındaki belirlemelere son verilerek her türlü tahsilat ve ödemelerin aracı finansal kurumlar kanalıyla gerçekleştirilerek tevsik edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

213 sayılı VUK'un mükerrer 355. maddesi gereğince tahsilat ve ödemelerde tevsik etme zorunluluğuna uymayan mükelleflerden her birine, her bir işlem için bu maddeye göre uygulanan cezalar-dan az olmamak üzere işleme konu tutarın %5'i nispetinde özel usulsüzlük cezası tatbik edilmektedir. Söz konusu cezanın bir yıl içindeki üst sınırı olan *(2016 yılı için belirlenen)* 1.100.000 TL'de dikkate alındığında tevsik zorunluluğu kapsamında olanlar tarafından 7.000 TL'yi aşan her türlü tahsilat ve ödemelerinde tebliğ ile getirilen düzenlemelere riayet edilmesinin olası mağduriyetleri önleyeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- 320 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 323 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 324sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 332 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 459 sıra no.lu sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- www.gib.gov.tr